

Achter de schermen van radio en televisie in 1959

Een VVO-pamflet over de toepassing van de taalwetgeving

De collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog compromitteerde de Vlaamse beweging in verregaande mate. Het gevolg was dat de naleving van de taalwetten uit de jaren dertig na de oorlog door leidinggevende ambtenaren ongestraft kon worden verwaarloosd. Daardoor kon de francofonie weer oprukken, onder meer in de centrale overheidsadministratie. Er was haast niemand die het aandurfde te protesteren tegen overtredingen. Die terughoudendheid bleef duren tot een nieuwe generatie de achterstelling van het Nederlands – en dus van de Nederlands-taligen – beu werd. Die Vlaamsgezinden konden zich pas in de strijd werpen in de latere jaren vijftig. Hun inzet is belangrijk want hij droeg bij tot de volgende belangrijke stap in de taalwetgeving, toen in de jaren 1962-1963 de taalgrens werd vastgelegd. Zo werd de koers naar eentaligheid van ambtenaren en van territorium, die was ingeslagen met de taalwetten van de jaren dertig, versterkt. Tweetaligheid werd nu, juridisch gezien, eerder een uitzondering. Dat zette meteen de deur open naar het begrip 'culturele autonomie'.

Dat proces oefende vanzelfsprekend een sterke invloed uit op de overheidsadministratie die zich met 'cultuur' bezighield. Het vlaggenschip daarvan was zonder twijfel het Nationaal Instituut voor de Radio-Omroep, afgekort tot NIR, het instituut dat met radio en televisie tot in vrijwel alle huiskamers doordrong en waarvoor taalgebruik uiteraard bijzonder belangrijk was. Hoe de taalstrijd achter de schermen van deze instelling gevoerd werd, is tot dusver slechts gedeeltelijk en relatief oppervlakkig bekend.¹

Ook bij het personeel van de omroep had de collaboratie diepe wonden geslagen.² Daardoor bleef het ook daar gedurende vele jaren erg stil. Bovendien waren de levensbeschouwelijke en – daaraan gekoppeld – de partijpolitieke tegen-

1. Zie het overzichtsartikel over de omroep: P. Herroelen, *Omroep*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, pp. 2227-2238, met de daarbij gevoegde bibliografie.

2. Over de oorlogsperiode: G. Boon, *De Belgische radio-omroep tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het NIR-INR in het verzet 1939-1944*, Wommelgem, 1988.

stellingen volstrekt dominant.³ Maar de communautaire tegenstelling kon niet blijvend buiten de deur gehouden worden. In de loop van het jaar 1959 kreeg de leiding van het NIR brieven en nota's in de bus van het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel, afgekort vvo. Die organisatie profileerde zich als belangenverdediger van de Vlaamse ambtenaren. Het vvo eiste vol zelfvertrouwen de toepassing van de taalwet van 1932 in de omroep. De eisen inwilligen, zou betekenen dat het aandeel van francofone ambtenaren achter de schermen van de omroep verhoudingsgewijs werd teruggeschroefd en dat het numerieke aandeel van Vlamingen moest toenemen. Dat was trouwens openlijk het hoofddoel van het vvo: meer banen naar Vlamingen doen gaan en de Vlamingen op alle hiërarchische niveaus numeriek op voet van gelijkheid met de ambtenaren van de Franse taalrol brengen.

Dat het vvo ervan overtuigd was dat dit programma op aanhang kon rekenen, wordt aangetoond door het bestaan van het pamflet dat onderwerp is van deze bronnenuitgave. Dit document is een typisch voorbeeld van de argumentatie waarmee de Vlaamse beweging in deze periode kon herleven.

Uiteraard verschenen er wel eens korte berichten in de Vlaamsgezinde pers over wantoestanden op taalvlak bij de omroep en over de agitatie van het vvo daartegen. Maar om de fitnesses van dergelijke processen van machtsverwerving op te sporen, heb je archieven nodig waarin de sporen van deze taalstrijd traceerbaar zijn.

EEN KLEIN MAAR BIJZONDER ARCHIEF VOOR HET ADVN

Op 1 februari 1992 ging Marcel Paternoster met pensioen. Hij sloot zijn carrière aan de toenmalige BRT af als hoofdingenieur-directeur met verantwoordelijkheid voor de 'Technische Installaties'. Na zijn afscheid werd deze functie afgeschaft. Maar hij had in zijn carrière veel meer gedaan dan gezorgd voor de goede werking van de technische diensten. Paternoster was een Vlaamsgezinde ambtenaar die een belangrijke rol speelde als leidsman van de NIR-, later BRT-afdeling van het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel. Hij was bereid het afdelingsarchief aan het ADVN over te dragen, de instelling die ook het nationale vvo-archief in haar magazijnen heeft opgenomen.⁴

3. Over de interne verhoudingen, zie vooral de autobiografische herinneringen van N. Bal, *De mens is wat hij doet. BRT-memoires*, Leuven, 1985. Nic Bal schrijft vanuit een socialistisch standpunt maar het is duidelijk dat in de jaren 1950 de levensbeschouwelijke tegenstellingen tussen gelovig en antiklerikaal veel sterker waren dan de communautaire. Zie ook J.-C. Burgelman, *Omroep en politiek in België. Het Belgisch audio-visuele bestel als inzet en resultaat van de naoorlogse partijpolitieke machtsstrategieën (1940-1960)*, Brussel, 1990.

4. ADVN, BE ADVN AC478 – Archief Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel. De inventaris bevat 133 nummers. Het archief van de VVO-afdeling op NIR-BRT is te vinden onder BE

Voor deze operatie trad Franz Denys op als tussenpersoon. Deze ambtenaar vervulde op de BRT een rol als archivaris van 1978 tot 1992 in de dienst 'documentarchief' die functioneerde naast het beeld- en klankarchief. Als Vlaamsgezinde hoofdstedeling, wonend in Anderlecht, was hij daarnaast ook erg bedrijvig in het Vlaamse verenigingsleven in de Brusselse agglomeratie. Onder meer de Bond der West-Vlamingen kon op hem rekenen, een engagement dat verwees naar zijn geboortestreek. Hij nam als laatste voorzitter van de bond de verantwoordelijkheid op om het archief neer te leggen in het Archief en Museum van het Vlaams Leven in Brussel (AMVB). Zijn kennis van de Vlaamse beweging in het Brusselse werd door de redactie van de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* gewaardeerd, want hij kreeg een hele reeks Brusselse lemmata toevertrouwd.⁵

In een brief van 6 januari 1992 aan Frans-Jos Verdoodt stelde Denys voor om de twaalf dozen met het afdelingsarchief bij hem thuis onder te brengen waar ze door Verdoodt konden opgehaald worden. Hij was zo plichtsbewust bij zijn brief van 1 februari 1992 een gedetailleerde overdrachtslijst te voegen.⁶ Het is al bij een eerste oogopslag te zien dat het gaat om documenten die een beeld geven van flamingantische actie in een milieu en in een periode die nog relatief weinig in detail bestudeerd zijn. In het toenmalige NIR was flamingantische actie niet vanzelfsprekend aangezien de instelling deel uitmaakte van de centrale overheidsadministratie van België. Er bestond in dat milieu een lange traditie van dominantie door de francofone ambtenaren. Die impliceerde ook een verfransing van de Brusselse agglomeratie en de nabije omgeving. Ondertussen zorgde de taalwetgeving voor het vernederlandsen van de zogenaamde buitendiensten in *la Flandre profonde*.

In vergelijking met een gemiddeld ministerie was voor radio en televisie echter haast alles in Brussel geconcentreerd, op de gewestelijke radio-omroepen na. Het liet zich bovendien aanzien – door de beloftevolle ontwikkeling van de televisie – dat 'Brussel' in de toekomst nog véél belangrijker ging worden in het medialandschap. Vandaar dat het erg belangrijk was voor de Vlamingen om hier hun rechtmatig aandeel in de tewerkstelling op te eisen. In de dienst die toegespitst was op het maken van programma's was er al vroeg een scheiding tussen de taalgroepen gegroeid en bij wet vastgelegd. Daardoor werd de mondige, culturele elite van beide taalgroepen deels losgeweekt van het communautaire conflict want in hun milieu was er, door die splitsing, amper nog een aanleiding te vinden voor

ADV N AC324 – Archief Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel (VVO) - Afdeling Belgische Radio en Televisie (BRT) (1957-jan. 1991), plaatsnummer D592.

5. Op basis van het overdrachtdossier in het ADVN, de persoonlijke herinneringen van prof. Frans-Jos Verdoodt, en inlichtingen vanwege Albert Maene, VRT-archivaris, en Mariet Calsius, archivaris van het Archief en Museum van het Vlaams Leven in Brussel. Waarvoor dank.

6. Deze brieven berusten in het overdrachtdossier dat het ADVN heeft aangelegd betreffende deze schenking.

taalagitatie. Maar die scheiding was er niet in de administratieve en technische diensten waar mondigheid minder voor de hand lag en ook minder geapprecieerd werd dan bij de programmamakers. Daarom waren de Vlaamse ambtenaren hier ook veel kwetsbaarder voor francofone dominantie. In die diensten lag dan ook het communautaire pijnpunt voor het NIR.

Er was sinds het aflopen van de oorlog geen georganiseerde tegenweer mogelijk gebleken. Maar het tij begon te keren toen de Vlaamsgezinde ambtenaren een eigen drukkingsgroep uit de grond stampten.

DE OPRICHTING VAN HET VERBOND VOOR HET VLAAMS OVERHEIDSPERONEEL

Het vehikel dat de Vlaamsgezinde ambtenaren gebruikten, was een drukkingsgroep met het statuut van een vereniging zonder winstgevend doel. De statuten werden gepubliceerd in de bijlage bij het *Belgisch Staatsblad* van 3 augustus 1957. Deze groepering wilde aan belangenverdediging in het ambtenarenmilieu doen en de overheid dwingen tot structurele oplossingen om de naleving van de bestaande taalwetgeving af te dwingen. De motor voor de oprichting was de heersende onvrede over de werking van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht. Die was na de oorlog heropgericht, maar ze werd al snel vleugellam gemaakt door het dispuut over de talentellingen. Het aanvoelen bij de vvo-militanten van het eerste uur was dat deze instelling al te zeer gericht was op individuele klachten en niet in staat was om de Vlaamse achterstelling op structurele wijze aan te pakken. Haar werking kwam neer op dweilen met de kranen open.

De zetel van het vvo was gevestigd in de Van Praetstraat 28 in Brussel. Dat gebouw stond bekend als het Hendrik Consciencehuis v.z.w. Dit gebouw vormde een veilig onderkomen. In de reclame die onder meer in het eerste nummer van de *VVO-Berichten* verscheen, stond het huis aangeprezen met de bewoordingen: *“Alle Vlaamse ambtenaren en bedienden der openbare besturen houden hun vergaderingen, voordrachten en culturele of gezellige bijeenkomsten in de keurige zalen van het Hendrik Consciencehuis”*; gevolgd door de indrukwekkende reeks namen van de Raad van Beheer van de v.z.w. Dit Consciencehuis had de vooraanstaande econoom en Leuvense professor Robert Van de Putte als voorzitter. De man was tevens voorzitter van de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid. Maar er waren ook banden met de omroep. Tot de leden van de v.z.w. behoorde onder meer Jan Boon, directeur-generaal van het NIR. En ook Julien Kuypers, een man die nauw verbonden was met de socialistische partij maar zich daarbij een duidelijk Vlaams imago durfde aanmeten. Ook hij was een van de kopstukken van de omroep en dat al sinds 1930. Boon en Kuypers hadden zich tijdens de oorlog in het verzet geëngageerd.

Het vvo was nieuw, maar het verbond had met dit werkterrein en deze doelgroep een traditie achter zich die tot in de 19de eeuw terugging. Zijn voorganger,

het Verbond van het Vlaamsch Personeel der Openbare Besturen was opgeheven vanwege zijn collaboratieverleden. Pas in 1957 – méér dan een decennium later – was de tijd rijp voor de oprichting van een nieuwe vereniging met dezelfde doelstellingen en doelgroep. Er werd niet alleen een nieuwe naam gekozen: Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel. De vereniging vermeed uitdrukkelijk elke band met het collaboratieverleden. Ze greep bij voorkeur terug naar een juridische argumentatie en bouwde uitdrukkelijk verder op de conclusies zoals die in 1937 door het Studiecentrum tot Hervorming van de Staat werden geformuleerd.

Tot deze eerste generatie die bereid was bestuursverantwoordelijkheid op zich te nemen, behoren mensen zoals Fernand Bové, Robert Becquaert, Paul Liégois, Sándor Szondi, Joris Denis en Jaak Werquin. De eerste voorzitter van het verbond was Fernand Bové, een jurist en ambtenaar, werkzaam op de Rijks Sociale Zekerheid (rsz). Hij bouwde een grote expertise op, op het vlak van de draagwijdte van de taalwetgeving op de openbare besturen en zijn praktische toepassing. In concreto betekende dit op dat ogenblik de wet op het taalgebruik in bestuurszaken van 28 juni 1932.⁷

Een van de doelwitten van het vvo werd gevormd door het Nationaal Instituut voor de Radio-Omroep. Deze instelling was opgericht bij wet van 18 juni 1930 en het uitvoeringsbesluit bepaalde dat beide talen een gelijk aandeel kregen in de uitzendingen. De taalwet van 28 juni 1932 bevestigde dat. Het werd zelfs verstevigd door de socialistische minister van PTT Désiré Bouchery die in 1937 het NIR splitste in drie diensten met een hoge graad van zelfstandigheid: een voor de Franstalige en een voor de Nederlandstalige uitzendingen en daarnaast een gemeenschappelijke, technisch-administratieve dienst. Deze laatste dienst zou daardoor echter per definitie het meest gevoelig zijn voor francofone dominantie.

Welke argumenten konden de mensen van het vvo inzetten om de NIR-kat de bel aan te binden? En al even belangrijk was het vinden van een geschikte aanleiding om met de campagne te beginnen. Er moest een feit gevonden worden waarmee onomstotelijk kon worden aangetoond dat de leidinggevende ambtenaren de naleving van de wetgeving verwaarloosden. Dat feit werd gevonden.

EEN RONDZENDBRIEF VAN DE MINISTER OVER DE TAALWETGEVING

Op 23 januari 1958 stuurde minister van Binnenlandse Zaken, de socialist Piet Vermeylen, een brief aan al zijn collega's waarin hij vroeg de meegestuurde bijlagen ter kennisgeving te bezorgen aan de *“diensthoofden en de personeelsleden*

7. Biografische gegevens in P. Stoppie, *Bové, Fernand*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, p. 576. Belangrijk zijn Bové's bijdragen in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen*, het *Rechtskundig Weekblad* en het Algemeen Davidsfondscongres van 1959. De precieze verwijzingen worden opgesomd in G. Provoost & W. Van den Steene, *Vijftieng jaar Vlaamse Beweging. Bibliografie 1945-1970*, Brussel, 1972, meer bepaald de nrs. 1172-1177.

van het departement". Aan het briefhoofd is te zien dat de brief werd opgesteld door "Algemene Diensten – Taalaangelegenheden". De minister had dus een deel van zijn administratie opdracht gegeven om werk te maken van de naleving van de taalwetgeving. Hij verklaarde in zijn brief uitdrukkelijk dat hij dit initiatief nam omdat hij had vernomen dat niet in alle besturen het personeel op de hoogte was gebracht van de twee rondzendingbrieven betreffende de toepassing van de wet inzake het taalgebruik in bestuurszaken van 1932. Vermeylen gebruikte het woordje "wellicht" om aan te geven dat in dat verzuim vermoedelijk de oorzaak lag van "de soms gebrekkige toepassing" van artikel 4 paragraaf 1 van de wet van 28 juni 1932. Die paragraaf schreef voor dat in de hoofdbesturen van de staat en de openbare diensten waarvan de werking zich over het hele land uitstrekte, de zaken moesten behandeld worden "in de taal welke de overheden en de openbare diensten van de streek moeten gebruiken zonder behulp van vertaling." Dat luik werd door de bewuste twee rondzendingbrieven nader uitgelegd, inbegrepen de maatregelen die moesten genomen worden om tot een correcte toepassing te komen.

Om welke rondzendingbrieven ging het dan wel? De bijlagen maken duidelijk dat het die was die hijzelf, in een eerdere regering, op 20 december 1948 had rondgestuurd. En daarnaast nog een veel oudere, vooroorlogse brief van liberaal minister Octave Dierckx van 19 maart 1938. Het ging om het interne taalgebruik binnen de centrale administratie. Vermeylen wenste een ruime verspreiding van beide instructies in de besturen en in het bijzonder onder de personeelsleden die sindsdien in dienst waren getreden. Dat kon alleen door de brieven – letterlijk – aan iedereen uit te delen.

Het lijkt voor de hand te liggen dat de minister – naast een oprechte Vlaamse bekommernis – met deze zet wilde voorkomen dat het weer opkomende Vlaams-nationalisme garen zou spinnen van de heersende wantoestanden in de centrale administratie. Ondertussen waren de Vlaams-nationalisten immers weer opgedoken in het partijenlandschap. Maar ook buiten de partijpolitiek won de Vlaamse beweging veld en niet het minst via het pluralistische vvo. De vereniging kon daarvoor zelfs de radio gebruiken want op 19 juli 1958 deed bestuurslid R. Rauws de komende actie van het vvo uit de doeken via de ether. Zijn woorden werden des te aandachtiger beluisterd in de lokalen van de NIR.⁸

Belangrijk was dat de levensbeschouwelijke tegenstelling die zolang het politieke leven gedomineerd had wat wegebde. De communautaire problematiek rukte echter op want de Vlaamse beweging kreeg de wind in de zeilen. Einde 1958 besliste de premier Gaston Eyskens om in de derde regering die door hem werd geleid een minister van Culturele Zaken in de rangen op te nemen. De titel en de

8. De tekst van de toespraak werd afgedrukt in het tijdschrift: *V.V.O-Berichten*, nr. 4, september 1958, p. 2.

portefeuille waren nieuw en deze opdracht werd toevertrouwd aan zijn partijgenoot, de ervaren Waalse christendemocraat Pierre Harmel.⁹ Hij was vertrouwd met de communautaire problematiek van het land. Behalve dat Harmel een aantal pijnpunten uit de wereld moest helpen, zoals de talentellingen, moest hij ook 'cultuurraden' oprichten. Daarnaast was het zijn opdracht te zorgen voor een nieuw wettelijk kader voor de omroep.¹⁰

Het spreekt vanzelf dat de aanwezigheid in de regering van een minister met een dergelijke specifieke bevoegdheid en opdracht voor de flamingantische ambtenaren een stimulans was om des te krachtiger druk uit te oefenen. Het was immers nu of nooit. Daarbij hoorde ook het versterken van de vereniging binnen de muren van het NIR zelf. Immers ook deze instelling stond op het lijstje van hervormingsplannen van de minister.

EEN VVO-AFDELING IN HET NIR¹¹

De vvo-afdeling in de omroep ging van start op 1 oktober 1958. Dit is erg vroegtijdig in vergelijking met de afdelingen die in andere ministeries werden opgericht. Bovendien werd de omroep intern nog gedomineerd door de levensbeschouwelijke tegenstelling. Toch probeerden de flaminganten in deze instelling zich ook toen al, stap voor stap, te ontworstelen aan het negatieve odium dat de collaboratie op de Vlaamse beweging had geworpen. Zij kon dat doen door elke ideologisch geladen retoriek achterwege te laten en zich louter en alleen bezig te houden – met de wetteksten in de hand – met de belangenverdediging van de Vlaamse ambtenaren. De gevoelens van discriminatie, ondersteund door de feiten in de vorm van numerieke gegevens, vormden de motor voor de nieuwe start.

Voor het grote publiek kwam die herleving pas tot uiting toen de Vlaamse beweging de Brusselse wereldtentoonstelling in de lente van 1958 aangreep om ook de organisatie van een 'Vlaamse' dag te eisen. Maar het vvo werkte vooral achter de schermen. Het gebruikte daarvoor de mogelijkheden tot overleg die de wetgever voorzien had. Op 1 oktober 1958 stuurde G. Denis, secretaris van het NIR, aan voorzitter Bové een brief waarin te lezen viel dat de Raad van Beheer in zitting van 22 sep-

Logo NIR. [ADV, D12268(5/1)]

9. Zijn persoonlijk archief is geïnventariseerd en wordt bewaard door het Algemeen Rijksarchief in Brussel.

10. Over de opdracht van Harmel: G. Eyskens, *De memoires*, Tielt, 1993, p. 462.

11. ADVN, BE ADVN AC324 – Archief Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel (VVO) - Afdeling Belgische Radio en Televisie (BRT). In het bijzonder 1A: Verspreiding van taalonderrichtingen. De in deze bijdrage geciteerde archiefstukken berusten in dit archief.

tember 1958 besloten had het vvo te erkennen als belangenverdediger van het personeel. Dit gebeurde met het argument dat de statuten van de organisatie 'gedeponeerd' waren geworden, een noodzakelijke voorwaarde. De Raad van Beheer kon dit overigens niet weigeren gelet op de bepalingen van het Koninklijk Besluit van 20 juni 1955 houdende syndicaal statuut der openbare diensten. Dit 'syndicaal statuut' was overigens de enige mogelijke weg. Wel waren de oprichters voorzichtig geweest en hadden ze bepalingen in de statuten opgenomen die moesten voorkomen dat het vvo ooit in een concurrentiepositie zou komen met de traditionele vakbonden. Enkel en alleen taalbelangen mochten tot haar werkveld behoren. Alleen daardoor kon ze zich een plaatsje veroveren in het syndicale overleg.¹²

Die erkenning betekende dat de organisatie des te aantrekkelijker kon worden voor potentiële leden. Het zorgde er tevens voor dat het negatieve odium deels werd afgeworpen en het versterkte de opvatting dat het gebruiken van de bestaande wetgeving de Vlaamse beweging mogelijkheden bood. Die officiële erkenning als belangenorganisatie was erg belangrijk, maar nog belangrijker was het voor het vvo om een effectieve voet aan de grond te hebben onder de medewerkers van het NIR. Ze had nood aan vertrouwensmannen die in staat waren om een 'afdeling' op te richten, ze te besturen en ze aanzien te geven. Enkel via die weg konden voldoende gegevens en argumenten verzameld worden om de leiding van de instelling onder druk te zetten met de taalwet in de hand.

Die afdeling kwam er maar ze leidde in de beginperiode een verborgen leven. We vonden een brief die Fernand Bové schreef op 4 april 1959 aan een "geachte heer" achter wie wij zonder twijfel Paternoster mogen vermoeden: "*Ik ben zeer verheugd te vernemen dat een plaatselijke kern op het N.I.R. werkt.*" Hij hoopte af en toe een verslag te ontvangen. Hij vroeg Paternoster ook om een inventaris van de heersende problemen op te maken. Als er voldoende concrete gegevens waren, kon de vereniging een klacht indienen bij het parket. Dat leverde goede resultaten op zoals zijn ervaring bij de Rijks Maatschappelijke Zekerheid waar hijzelf werkzaam was, ondertussen al had aangetoond. Daar had een dergelijke klacht ertoe geleid dat een vierduizendtal dossiers van Vlamingen uit handen van Frans-talige ambtenaren was genomen. Als gevolg daarvan moesten er nieuwe Vlaamse ambtenaren worden aangeworven. Bové spiegelde dit voor als een navolgenswaardig voorbeeld voor de omroep.

Bové wilde actie en stelde in dezelfde brief voor om, via een petitie onder de medewerkers, de directie onder druk te zetten om de rondzendbrieven die minister Vermeylen had aangeprezen, te laten verspreiden. Dat was dus in het NIR

12. *Het Nieuw Klimaat*, jg. 3, juni-juli 1960, nr. 14, p. 2. Artikel over de erkenning en de verhouding tot de vakbonden door Guido Jassogne, bestuurslid.

nog altijd niet gebeurd. Deze laksheid vormde voor het vvo een uitgelezen aangrijpingspunt om de directie onder druk te zetten. Dankzij een handgeschreven minuut van de antwoordbrief van Paternoster aan Bové, op datum van 9 mei, weten we dat Paternoster een andere tactiek verkoos. Een petitie organiseren zou immers – en hij onderstreepte het woord – “*schadelijk*” zijn voor de positie van het vvo binnen de omroep. Hij noemde de positie van zijn afdeling “*nog zeer zwak*” en hij wilde dit niet in gevaar brengen door mensen openlijk een standpunt te doen innemen. Dat was immers bij een petitie onontkoombaar het geval en dat zou weerstand opwekken. Dan liever verder in het verborgene leven en geen afwijzende reacties provoceren. In ieder geval rekende het vvo-tijdschrift de militantenkern in het NIR tot de “*funktionele afdelingen*”. Die moesten het dagelijks bestuur van het verbond ontlasten door ter plekke zelf de koe bij de horens te vatten. In de loop van de herfst van 1958 werden er van dat type afdelingen meerdere opgericht in de ministeries en parastatalen, waaronder eentje in het NIR.¹³

Al valt te betwijfelen of deze “*funktionele afdeling*” wel zo actief was als het vvo-bestuur wenste. Paternoster stuurde aan op een eerder discrete actie, niet vertrekkend vanuit zijn afdeling maar wel vanuit het nationaal secretariaat van het vvo. Dat was veiliger. Het aangrijpingspunt lag voor de hand.

WAT MET DE NALEVING VAN DE TAALWET?

De omroepdirectie had de door Vermeylen gewenste “*ruime verspreiding*” van de rondzendbrieven betreffende de naleving van de taalwet van 1932 niet opgevolgd. Dat was al sinds geruime tijd een belangrijk aandachtspunt van het vvo, want daaraan schortte het ook in andere administraties. Op de algemene vergadering van 20 oktober 1958 werd voorgesteld een vragenlijst op grote schaal te verspreiden om zodoende te weten te komen of het persoonlijk bezorgen van de twee rondzendbrieven effectief was gebeurd in alle onderdelen van de overheidsadministratie. Tegelijkertijd werd medegedeeld dat het verbond klacht had neergelegd en het parket een onderzoek was begonnen ten aanzien van een geval van taaldwang in het bestuur van Registratie en Domeinen van het Ministerie van Financiën.¹⁴

De gerechtelijke molen inschakelen, kon dus vruchtbaar zijn. Dat een vergelijkbare actie ook in het NIR wel eens aangewezen zou kunnen zijn, werd voor alle vvo-leden aangetoond door een onderschepte nota af te drukken op de frontpagina van het tijdschrift van december-januari 1958-1959. Het ging om een briefje van een niet te identificeren leidinggevende ambtenaar van het NIR dat

13. *Het Nieuw Klimaat*, jg. 2, augustus-september 1959, nr. 9, p. 4.

14. Verslag van de algemene vergadering van 20 oktober 1958, in: *VVO-Berichten*, nr. 5, december-januari [1958-1959], p. 2.

V.V.O. - Berichten

— Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel —

Zetel : Consciencehuis, Van Praetstraat 28, Brussel (Beurs)

Nr 5

Redaktie : Dr. F. Bové, R. Becquaert en Dr. R. Rauws
Administratie en advertenties : R. Boom, M. Deruyttere en Dr. S. Szondi

UIT ONS PROGRAMMA

- Het hoofdoel van het VVO is de strikte toepassing van de taalwet van 1932 in ALLE besturen en diensten.
- Om deze strikte toepassing te bekomen werden er zeven studiekomitees opgericht. Een nadere toelichting van elk dezer studiekomitees vindt u in dit blad (blz. 3).

Tegen Taaldwang

Na artikel 151, weldra artikel 233 van het Strafwetboek ?

In vorig nummer van V.V.O.-Berichten hebben wij medegedeeld dat op grond van artikel 151 van het Strafwetboek klacht neergelegd was bij het Parket te Brussel wegens taaldwang.

Het Parket heeft ambtenaren en beampten verhoord en het onderzoek gaat verder.

Zeer terecht heeft de algemene voorzitter op de algemene vergadering d.d. 20 oktober 1958 aangestipt dat zelfs indien deze zaak niet vóór de correctionele rechter komt, het optreden van het Parket op afdoende wijze bewijst dat taaldwang door het Strafwetboek gesanctioneerd wordt.

Thans blijkt het dat, benevens art. 151, andere bepalingen van het Strafwetboek de schending van de taalwetten sanctioneren, in het bijzonder artikelen 233 en 234 : deze artikelen bedreigen de dragers van het openbaar gezag (bv. burgemeesters en schepenen) en de ambtenaren, die maatregelen
(Vervolg blz. 6.)

« Het gebruik der in België gesproken talen is vrij » (Grondwet art. 23.)

Is er vrijheid in feite op het N.I.R. ?

De algemene directie van het technisch departement van het N.I.R. heeft het overbodig geacht de onderrichtingen van het ministerie van binnenlandse zaken dd. 19-3-1938 en 20-12-1945 in herinnering te brengen en een afschrift van deze onderrichtingen aan zijn personeel te bezorgen.

Gezien de mentaliteit van één der ambtenaren van deze directie, achten wij zulks niettemin wenselijk. Onderstaand klicke van een nota door een directeur bij het technisch departement van het N.I.R. aan een ondergeschikte gestuurd geeft een staaltje van deze mentaliteit.

J'ai copié la teneur d'une affiche pour vous :

Vlaamse scholen
Kennis der beide landstalen
Beter toehorenst

Vlaams comité van Brussel

Je vous envoie la teneur de l'affiche pour vous tenir au courant et que vous en fassiez un peu attention car on ne peut plus profiter de cette situation avantageuse pour organiser le fond de seconde langue nationale.

Vertaling :

Ik heb voor u de tekst van een aanspreekbrief afgeschreven. « Vlaamse Scholen Kennis der beide landstalen Betere toehoort ». Ik meen dat dit een goede raad is voor u allen en dat gij een slijke verouderd (retardatoire) zijt indien gij niet wilt gebruik maken van uw voordelige toestand (d.i. hier om in het Frans te werken, n.v.d.r.) om de tweede landstaal grondig aan te leren. Handtekening : onleesbaar.

EN DAT SCHRIJFT EEN DIREKTEUR AAN EEN ONDERGESCHIKTE!

Op 2 januari gaat iedereen naar het gezellig samenzijn van het V.V.O. Zie bericht blz. 6.

V.V.O.-Berichten, nr. 5, december-januari [1958-1959] bevat de opmerkelijke nota waarover sprake op de bladzijde hiernaast.
[ADV, SPE]

getuigde van een hooghartige en anti-Vlaamse mentaliteit. De man reageerde op een affiche van het Vlaams Comité voor Brussel die het gebruik van het Nederlands in de hoofdstad propageerde. Het afgedrukte document was tamelijk moeilijk leesbaar maar in de bijgevoegde vertaling luidde het dat hij de Vlamingen "*rétairdaire*" of achterlijk vond als ze van de taalgemengde situatie in het NIR niet wilden gebruikmaken om het Frans grondig aan te leren door het in de werkomgeving stelselmatig te gebruiken. Het omgekeerde hoefde in zijn ogen blijkbaar niet.

De redactie van de *VVO-Berichten* herinnerde er bij die gelegenheid aan dat de leiding van het technische departement van het NIR het overbodig had geacht de rondzendbrieven van 19 maart 1938 en van 20 december 1948 aan iedere medewerker persoonlijk te bezorgen. Het was voor het vvo meteen de gelegenheid om de reële verhoudingen tussen Frans- en Nederlandstaligen in de gemeenschappelijke diensten op papier te zetten. Die technische diensten waren immers 'centraal' en officieel tweetalig. Een overzicht met harde feiten en onweerlegbare cijfers vormde niet alleen een drukkingsmiddel ten aanzien van de directie maar was ook geschikt om de achterban ter plekke te overtuigen van het nut van het vvo. Het ging immers om banen en om promotiemogelijkheden. Daarvoor was niemand ongevoelig.

Maar eerst werd de NIR-directie bestookt met brieven en nota's. Ze kreeg dus de kans om zelf de misstand uit de wereld te helpen. Het vvo deed dat in ongezouten bewoordingen. De nota van 9 mei 1959 over de bestaande benoemingspolitiek was niet van de poes. Daarin werd erop gewezen dat, om aan de wet te voldoen, de diensten van het NIR een billijk evenwicht moesten vertonen in de departementen waarvan de activiteit zich uitstrekte over het gehele land. Dat betekende eigenlijk dat het aantal ambtenaren in de technische diensten in verhouding met "*de bevolkingssterkten der landsgedeelten*" moest staan. Zover wilde het verbond nog niet gaan: "*De gelijkheid van het aantal ambtenaren van elke taalrol is echter een minimumvereiste, waarmede voorlopig vrede kan genomen worden.*" Het doel was dus "*numerieke gelijkheid*" waarbij werd vermeld dat 'echte' gelijkheid betekende dat de Vlaamse ambtenaren hun getal in verhouding tot de bevolkingscijfers zou moeten zijn en dus de 60% benaderen. Op deze manier kon de eis tot "*numerieke gelijkheid*" meteen ook voorgesteld worden als een daad van welwillendheid en zelfs als een feitelijke toegeving ten aanzien van de Franstalige collega's.

De nota wees erop dat het "*billijk evenwicht*" moest verwezenlijkt worden op elk niveau en dus in elke graad en ook in de kleinere diensten, groepen en secties, naargelang van de beschouwde graad. Daarop volgde een secure opsomming van waar er zich een probleem stelde, verdergaande op het organieke kader van het vast personeel van het NIR, zoals bepaald bij Koninklijk Besluit van 30 december

1958 voor de "klankradio"¹⁵ en van 3 mei 1958 voor de televisie.¹⁶ Maar de directie was duidelijk van slechte wil en het verbond stelde vast: *"Thans echter werd het bereiken van het evenwicht onmogelijk gemaakt door de benoeming van twee ambtenaren van de franse taalrol in de Installatiedirectie. Terloops valt op te merken, dat in de bijna alle andere graden een onevenwicht bestaat in de Installatiedirectie, ten nadele van de vlaamse taalrol."*

Belangrijk is dat er in deze nota een overzicht werd gegeven van wat het verbond al eerder had gedaan om de directie te wijzen op de onwettelijke toestand. De bewuste brieven werden in kopie bij deze nota gevoegd. Het offensief was geopend met een schrijven van 12 februari 1959 waarin werd gewezen op het feit, dat een bestaand onevenwicht zou worden bestendig en versterkt en waarin werd gevraagd dat de voorgenomen benoemingen zouden worden uitgesteld. Het NIR antwoordde afwijzend op 6 april op grond van artikel 12bis van het Statuut van het Personeel van het NIR. De Raad van Beheer wenste wel mede te delen dat het in haar bedoeling lag het evenwicht van de vertegenwoordiging der twee taalrollen in de Installatiedirectie in de toekomst te verbeteren.

Daarmee had het verbond de nodige juridische munitie om verder druk uit te oefenen. Er werd op gewezen dat het ging om *"een verbetering van destijds begane onwettelijkheden. Het is derhalve niet voldoende het taalevenwicht te verbeteren, maar het reeds hoger besproken 'billijk evenwicht' moet werkelijk worden bereikt. En het bereiken van dit evenwicht mag niet steeds worden uitgesteld."* Er was zelfs sprake van kwade trouw want *"het N.I.R. heeft aan het V.V.O. slechts geantwoord, nadat de benoemingen, waarvan sprake, werden bekrachtigd en aan de belanghebbenden medegedeeld. Het heeft derhalve blijkbaar in de bedoeling van het N.I.R. gelegen, door deze handelwijze een verdere aktie van het V.V.O. de ontzenuwen."*

In het besluit van de nota werd het nog eens keihard gesteld: *"Deze wetsovertreding werd wetens en willens begaan. Uit een laattijdig antwoord aan het V.V.O. en een afwijzing, onder voorwendsel, van diens verzoek, blijkt een zekere kwade trouw."* Uit de onverholven beschuldiging in het besluit van de nota blijkt dat de opstellers tijdens het schrijven al behoorlijk geïrriteerd waren door de houding die de top van het NIR aannam en zoals die tot uiting was gekomen in de briefwisseling die aan deze nota voorafging. Gelet op de bewoordingen van het besluit waren ze bovendien niet van plan om hun assertiviteit weer in de kast te steken. De directie was nog niet van het vvo af.

15. Zie *Belgisch Staatsblad*, 25 januari 1959, pp. 459-461, met als bevoegde minister van Verkeerswezen de katholiek P.W. Segers.

16. Zie *Belgisch Staatsblad*, 6 juli 1958, pp. 5581-5582, met als bevoegde minister van Verkeerswezen de socialist E. Anseele.

VERDER DRUK UITOEFENEN

In een brief van 4 juni aan Nossent eiste Fernand Bové uitdrukkelijk het uitdelen van de rondzendbrieven zoals minister Vermeylen dat had gevraagd in zijn brieven van 23 januari en 26 februari 1958. Daarin stond immers zwart op wit de handleiding te lezen hoe men tot een correcte toepassing van de taalwet van 1932 kon komen. In de woorden van Bové: *“om als werkinstrument te dienen”* voor alle ambtenaren. Hij had een sterk punt toen hij erop wees dat de minister zelf daarbij had verzocht om *“ruime verspreiding”*. Dat betekende volgens het vvo de overhandiging van de teksten aan iedere individuele ambtenaar.

Ditmaal reageerde Nossent haast onmiddellijk want zijn antwoord werd gedateerd op 7 juni. Hij liet het vvo weten dat de klacht *“ten gepasten tijde voor onderzoek en advies aan onze Rechtskundige Dienst werd overgemaakt. Deze dienst heeft verslag uitgebracht bij de hogere beheersorganen van het Instituut die bevoegd zijn om de passende uitvoeringsmaatregelen voor te schrijven.”* Hij zal wel beseft hebben dat hij met zijn antwoord hoogstens een tijdelijke rustpauze kon bewerkstelligen. Daarmee werd er aan de eis van het vvo immers niet voldaan.

Op 10 juni lanceerde de vereniging al een nieuwe nota. Die werd eveneens gekenmerkt door een scherpe toon. Daarin werd het NIR gewezen op de inbreuken op art. 4 paragraaf 1 van de wet van 1932. Dat bleek uit *“de talrijke klachten van personeelsleden”*, ook al werden die niet concreet uit de doeken gedaan. In ieder geval vond de vereniging dat verdere actie onontkoombaar was *“vermits het N.I.R. niet de nodige maatregelen heeft genomen om een toepassing der wet te bereiken, wat op zichzelf een inbreuk is op artikel 4, par. 2 der vermelde wet”*. Die beschuldiging was de inleiding op een omstandig overzicht van wat er aan was voorafgegaan: al op 1 en 4 juni 1958 had de vereniging Nossent (directeur van Administratie) en Mortiaux (administrateur-directeur-generaal van het Technisch Departement) gevraagd om de rondzendbrieven van de minister te verspreiden.¹⁷ Die verspreiding was, zelfs na zoveel maanden, nog altijd niet uitgevoerd. Wel waren er in eerdere antwoordbrieven vage beloften gedaan door Nossent zelf en door Gourski, de adjunct-directeur-generaal. Maar de uitvoering op de werkvloer bleef achterwege.

Het gevolg van die laksheid op het hoogste bestuurlijke niveau was dat er nog altijd geen billijk taalevenwicht was bij de benoemingen. Dat was nochtans de eerste vereiste voor het uitvoeren der wetsbepalingen. Zeer kenschetsend voor die onwil vonden ze de benoeming van een reeks groepsoversten, waarover de vvo-nota van 9 mei 1959 al had gehandeld. Die praktijk noopte hen tot de conclusie: *“Onverkwikkelijk is hierbij het feit dat een zekere kwade trouw tot uiting komt in de reactie van het N.I.R. op de tussenkomst van het V.V.O.”* En verder: *“Aangehaalde feiten en dokumenten tonen aan dat in het bestuur van het NIR een zekere laksheid*

17. Zijnde 23 januari 1958 en een van 26 februari 1958.

tegenover de onwettelijkheid bestaat; daarenboven blijkt er overleg tussen hogere ambtenaren te bestaan, om de wet te ontduiken, vermits wel eens een voorwendsel werd gebruikt om een V.V.O.-tussenkost onontvankelijk te verklaren en vermits het V.V.O. wel eens voor een voldongen feit werd gesteld, in plaats van een gedachtenwisseling te kunnen voeren." Om dat te staven met de nodige bewijzen werden kopies van antwoordbrieven aan deze nota gevoegd, ondertekend door Mortiaux, Nossent, Gourski en Vertommen.

Het spreekt vanzelf dat deze hoge ambtenaren en de Raad van Beheer hierdoor in het nauw werden gedreven. Het blijft daarbij de vraag in hoeverre het vvo zich gestimuleerd of gesteund wist door de bevoegde minister van Verkeerswezen en zijn kabinet. Het ging immers om de christendemocraat en vakbondsman Paul-Willem Segers. Bovendien wisten de roergangers van het vvo goed dat ze ook in de top van het NIR een voet in huis hadden. Volgens een persoonlijke brief van Bové aan Julien Kuypers, een man met een uitdrukkelijk socialistische etiket, op dat ogenblik ondervoorzitter van de Raad van Beheer, op datum van 20 juni 1959, was Kuypers *"beschermlid van het V.V.O."*. Zo werd hij inderdaad vermeld op de eerste lijst zoals gepubliceerd in het allereerste nummer van het contactblad *V.V.O-Berichten. Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel*. Kuypers werd toen nog voorgesteld als lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde en tevens *"Kabinetschef van de Heer Minister van Openbaar Onderwijs"*. Werd deze agitatie met hem afgesproken? We weten het niet. In ieder geval schreef Bové letterlijk dat het vvo op Kuypers rekende om op het hoogste niveau ervoor te zorgen dat de actie vruchten zou afwerpen.

Diezelfde dag schreef Bové ook een brief aan het *"Sekretariaat"* van het NIR. Daarin haalde hij scherp uit en zei dat het vvo helemaal niet tevreden was over de reacties zoals die hem tot dusver hadden bereikt, meer bepaald zoals verwoord in de brief van 6 april 1959. Het vvo had daarom voor de juridische weg gekozen en klacht ingediend bij het parket omdat het NIR de taalwet ontduikt. Hierbij waren ook de artikelen 233 en volgende van het Strafwetboek in het geding. De klacht die bij de procureur des Konings werd ingediend, telde daarnaast nog negen bijlagen – hoofdzakelijk de briefwisseling – als bewijsmateriaal voor de laksheid en de onwil van de top van de omroep. Het vvo was zo voorkomend om heel dit pakket meteen ook aan de directie van het NIR te bezorgen. Het speet het vvo – uiteraard! – dat het daartoe moest overgaan en er werd gehoopt dat de *"leidende ambtenaren de tussenkosten van het V.V.O. om de taalwet te doen toepassen in de toekomst meer zullen waarden, dan dit in het verleden het geval was"*.

De procureur des Konings liet op 29 augustus 1959 weten dat de zaak in vooronderzoek was. Julien Kuypers, in zijn rol als voorzitter van het dagelijks bestuur, liet Bové op 1 september weten dat er inderdaad een fout was gebeurd inzake het verspreiden van de ministeriële omzendbrief van 23 januari 1958. Het

niet verspreiden van de rondzendbrieven was het gevolg van *“een materiële vergissing in de dienst van iemand wiens goede bedoelingen onmogelijk in twijfel kunnen getrokken worden”*. In ieder geval had het dagelijks bestuur op 23 juni beslist om de bewuste teksten aan iedere medewerker uit te delen. We weten uit dit vvo-afdelingsarchief dat *“directeur van Administratie”* A. G. Ed. Nossent op 20 augustus aan Marcel Paternoster de rondzendbrief van de minister van Binnenlandse zaken van 23 januari 1958 liet bezorgen. De rondzendbrief werd de volgende dag uitgedeeld aan iedereen in het NIR.

Ondertussen rolde de gerechtelijke molen verder. Het Hoog Comité van Toezicht stelde verslag op, op datum van 2 september 1959, en overhandigde dit aan het parket. Het gaf daarin het vvo grotendeels gelijk maar niet geheel en al. Reden voor Bové en co. om de nota zeer grondig te lezen en een hele reeks bedenkingen te formuleren. Nu het proces zover gekomen was, besliste de vvo-leiding om eindelijk de Vlaamse ambtenaren van het NIR aan te spreken in een pamflet.

Het vvo richt zich tot de NIR-medewerkers.

“Brussel, 29.9.59

BERICHT AAN HET PERSONEEL VAN HET N.I.R.

=====

Sinds geruime tijd heeft het Verbond van het Vlaams Overheids- personeel (V.V.O.) er bij de bevoegde bestuursorganen van het N.I.R. op aangedrongen, dat de inhoud van de ministeriële omzendbrief van 23 januari 1958 en zijn bijlagen integraal aan de leden van het personeel zou worden medegegeeld; deze eis werd thans eindelijk ingewilligd, zodat iedereen in het bezit is van deze documenten en kan weten waaraan zich te houden. In deze documenten worden enkele belangrijke punten, betreffende de toepassing van de taalwet in bestuurszaken, aangehaald en toegelicht. Het hoeft geen betoog, dat het voor het Vlaams personeel van het Instituut, van het grootste belang is, dat al de bepalingen van de taalwet in bestuurszaken, nauwkeurig zouden worden toegepast.

De ministeriële omzendbrief van 23 januari 1958 stelt ondermeer twee belangrijke bepalingen van deze wet in het licht:

a) dat al de zaken die lokaliseerbaar of gelokaliseerd zijn in het Vlaamse landsgedeelte, in inwendige dienst, in het Nederlands dienen te worden behandeld, ook al werden ze in het Frans ingeleid;

Brussel, 29.9.59

BERICHT AAN HET PERSONEEL VAN HET N.I.R.
=====

Sinds geruime tijd heeft het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel (V.V.O.) er bij de bevoegde bestuursorganen van het N.I.R. op aangedrongen, dat de inhoud van de ministeriële omzendbrief van 23 januari 1958 en zijn bijlagen integraal aan de leden van het personeel zou worden medegegeeld; deze eis werd thans eindelijk ingewilligd, zodat iedereen in het bezit is van deze documenten en kan weten waaraan zich te houden. In deze documenten worden enkele belangrijke punten, betreffende de toepassing van de taalwet in bestuurszaken, aangehaald en toegelicht. Het hoeft geen betoog, dat het voor het Vlaams personeel van het Instituut, van het grootste belang is, dat al de bepalingen van de taalwet in bestuurszaken, nauwkeurig zouden worden toegepast.

De ministeriële omzendbrief van 23 januari 1958 stelt ondermeer twee belangrijke bepalingen van deze wet in het licht:

- a) dat al de zaken die lokaliseerbaar of gelokaliseerd zijn in het Vlaamse landsgedeelte, in inwendige dienst, in het Nederlands dienen te worden behandeld, ook al werden ze in het Frans ingeleid;
- b) dat al de ambtenaren en beambten van de Vlaamse taalrol de morele plicht hebben de zaken van algemene aard in het Nederlands te behandelen.

Vlaamse ambtenaren en beambten: in uw eigen belang en het belang van gans de Vlaamse volksgemeenschap, doen wij een beroep op U, er met ons zorg voor te dragen, dat de taalwet niet zou worden overtreden en, eventueel, niet te zwichten voor taaldwang! Immers, het is slechts door een kordaat optreden van al de Vlaamse ambtenaren en beambten, dat wij er uiteindelijk zullen in slagen, de taalwetverteerders de voet dwars te zetten en de gelijkheid van de twee landstalen in de openbare besturen te verzekeren.

In uw aktie staat het V.V.O. U volledig terzijde. Het zal niet dulden, dat de taalwet langer wordt met de voeten getreden of taaldwang wordt uitgeoefend en het zal met dit inzicht doeltreffende maatregelen nemen. Desnoods zullen de weerspannige overtredersgerechtelijk worden vervolgd.

Het Bestuur van het V.V.O.

NIET OP DE OPENBARE WEG WERPEN A.U.B.

VVO-pamflet.

[ADV N, BE ADV N AC324 - Archief Verbond van het Vlaamse Overheidspersoneel (VVO) - Afdeling Belgische Radio en Televisie (BRT), D592]

b) dat al de ambtenaren en beambten van de Vlaamse taalrol de morele plicht hebben de zaken van algemene aard in het Nederlands te behandelen.

Vlaamse ambtenaren en beambten: in uw eigen belang en het belang van gans de Vlaamse volksgemeenschap, doen wij een beroep op U, er met ons zorg voor te dragen, dat de taalwet niet zou worden overtreden en, eventueel, niet te zwichten voor taaldwang! Immers, het is slechts door een kordaat optreden van al de Vlaamse ambtenaren en beambten, dat wij er uiteindelijk zullen in slagen, de taalwetovertreeders de voet dwars te zetten en de gelijkheid van de twee landstalen in de openbare besturen te verzekeren.

In uw aktie staat het V.V.O. U volledig terzijde. Het zal niet dulden, dat de taalwet langer wordt met de voeten getreden of taaldwang wordt uitgeoefend en het zal met dit inzicht doeltreffende maatregelen nemen. Desnoods zullen de weerspannige overtreeders gerechte lijk worden vervolgd.

Het Bestuur van het V.V.O.

=====
 NIET OP DE OPENBARE WEG WERPEN A.U.B."
 =====

Met dit pamflet hebben we een document dat karakteristiek is voor de Vlaamse actie zoals die zich in die jaren ontwikkelde. Het bleef daar overigens niet bij. Het vvo gebruikte het verslag van het Hoog Comité van Toezicht om op 18 mei 1960 de bevoegde minister Pierre Harmel aan te spreken betreffende de toestanden in het NIR en de onwil van de directie. Het was daarom tijd geworden om nu de Raad van Beheer onder vuur te nemen. In de woorden van Bové en ondervoorzitter Becquart: *“Naarmate de tijd verloopt, krijgen wij steeds meer bewijzen in handen van de reeds onloochenbare verantwoordelijkheid van de raad van beheer, zodat terecht kan beweerd worden, dat in de schoot van deze Raad overleg tussen leidende ambtenaren in het spel is, dat er op gericht is de toepassing der Wet te ontduiken.”* Dat viel volgens hen af te leiden uit het verslag van het parket. Het was daarom aan de minister om via zijn persoonlijke tussenkomst eindelijk een kentering te veroorzaken. Als het zover kwam, kon het vvo afzien van de procedure bij de rechtbank op grond van het strafwetboek. Op 1 juni reageerde Harmels kabinetssecretaris J. Van Eesbeek

kort met de melding van ontvangst en dat de minister opdracht had gegeven “*deze aangelegenheid te onderzoeken*”. Deze brief aan Harmel werd op 20 oktober 1960 in kopie aan de leden van de Raad van Beheer van het NIR gestuurd met de eis dat alle benoemingen voorlopig werden stopgezet tot de taalrollen weer in evenwicht zouden zijn.

BESLUIT

De hier bezorgde tekst is symptomatisch voor de herleving van de Vlaamse beweging vanaf de late jaren vijftig. Namelijk louter en alleen pleiten, op basis van nuchtere argumenten en cijfers, voor het wegwerken van de discriminatie op basis van de bestaande wetgeving en los van elke ideologisch gekleurde franje. Het aantreden van een regering met christendemocraten in de loop van 1958, betekende een spoorslag omdat de nieuwe minister voor ‘Culturele Zaken’ er moest voor zorgen dat er een nieuw wettelijk kader kwam voor de omroep. Het was zover in 1960. Daarbij werd de profilering tot twee autonome instellingen drastisch versterkt.

Het vvo bleef ook nadien verder ageren. Per slot van rekening schreef de wet van 2 augustus 1963 voor dat de ambtenaar het recht – zelfs de plicht – had tot eentaligheid. Vandaar dat in 1964 een *V.V.O.-Memorandum Splitsing Instituut der Gemeenschappelijke Diensten BRT*, het licht zag. Vanaf 1966 werd de actie op dat terrein een versnelling hoger gezet. Uiteindelijk splitste de omroep zich geheel en al.¹⁸

Maar om deze evolutie te stimuleren en aanhang te creëren, waren teksten zoals degene die het voorwerp is van deze bronnenuitgave, van groot belang. En minstens even belangrijk was de juridische argumentatie waarvoor Fernand Bové zorgde. Hij had het vvo samen met Robert Becquaert gesticht en in haar eerste jaren geleid. Einde 1961-begin 1962 gaf hij te kennen dat hij zijn mandaat als voorzitter, om familiale redenen, wilde ter beschikking stellen. De Raad benoemde hem daarna eenparig tot ‘erevoorzitter’ en verkoos de uit Leuven afkomstige jurist Robert Vandezande tot zijn opvolger.¹⁹

Luc Vandeweyer (° 1956) is doctor in de geschiedenis en archivaris bij het Algemeen Rijksarchief. Hij publiceerde over tal van aspecten van de Vlaamse beweging in de Eerste Wereldoorlog, het interbellum en de Tweede Wereldoorlog.

18. 1E – V.V.O. Memorandum en 1F – Taalkaders.

19. *Het Nieuw Klimaat*, februari-maart 1962, p. 1: afscheidsartikel door ondervoorzitter Sándor Szondi.